

SOCIALINIO PEDAGOGO KOMPETENCIJŲ RAIŠKA MOKYKLOJE

Prof. dr. Irena Leliūgienė

Kauno technologijos universitetas,
Socialinių mokslų fakultetas, Edukologijos institutas
K. Donelaičio g. 20, LT-44239 Kaunas, Lietuva
Telefonas (8 37) 300 130
Elektroninis paštas ei@ktu.lt

Roma Terechovienė

Kauno technologijos universitetas,
Socialinių mokslų fakultetas, Edukologijos institutas
K. Donelaičio g. 20, LT-44239 Kaunas, Lietuva
Telefonas (8 37) 300 130
Elektroninis paštas rotrech@ gmail.com

Pateikta 2010 m. balandžio 29 d.

Parengta spausdinti 2011 m. spalio 9 d.

Anotacija

Socialinis pedagogas mokykloje vertina ir padeda spręsti problemas, susijusias su įvairiais vaikams kylančiais sunkumais, vykdo įvairių problemų sprendimo prevencines programas (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos patvirtinta Socialinio pedagogo pareiginė instrukcija, 2001). Kaip reglamentuojama socialinio pedagogo pareiginėje instrukcijoje (2001) socialinis pedagogas, siekdamas įveikti mokiniams kylančius sunkumus, kartu dirba su mokyklos administracijos darbuotojais, pedagogais, klasių auklėtojais, psichologais, logopedais, tėvais ar teisėtais vaiko atstovais, mokyklos ir vietinė bendruomene. Šios veiklos specifika ir jos įvairiapusiškumas iš minėto specialisto

reikalauja daug ir įvairių kompetencijų, galinčių padėti jam teikti kokybiškas ir kvalifikuotas paslaugas. Straipsnyje, remiantis Kauno mieste atliktu tyrimu, analizuojama socialinio pedagogo kompetencijų raiška mokykloje. Tyrimu atskleista, jog socialinių pedagogų veikloje visiškai pasireiškia mokytojo bendrosios, profesinės bei specifinės kompetencijos, tačiau šios srities specialistai nepakankamai išplėtoję bendrakultūrinės kompetencijas, taip aktualias šiuolaikiniam socialiniam ugdymui.

Reikšminiai žodžiai: mokyklos socialinis pedagogas, kompetencija, raiška.

Įžanga

Kintanti ekonominė situacija Lietuvoje, keliami nauji reikalavimai švietimo sistemai, atsiradusios įvairios galimybės jauniems žmonėms plėsti savo bendravimo ir bendradarbiavimo ryšius kartu nulėmė ir naujų, iki šiol mūsų visuomenei nežinomų rizikų atsiradimą. Vis labiau dažnėjantis psichotropinių medžiagų vartojimas, abejingas besimokančiųjų požiūris į mokslą pasineriant į atsirandančias naujas verslumo sąlygas, didėjantis socialinę atskirtį ir įvairių rūšių smurtą šeimoje ir visuomenėje patiriančių vaikų skaičius, paskatino radikalių reformų švietimo ir ugdymo sistemoje įgyvendinimą. Vienas esminių šios reformos rezultatų buvo socialinio pedagogo pareigybės įvedimas mokykloje. R. Čepuko (2001), J. Vaitkevičiaus (1995) teigimu, socialinio pedagogo pareigybė sujungia dviejų profesijų skirtumus. Iš vienos pusės, jis yra profesionalus pedagogas, gebantis optimizuoti vaiko asmenybės raiškos, sklaidos ir raidos sąlygas. Kita vertus, socialinis pedagogas yra socialinis darbuotojas, teikiantis socialinę bei pedagoginę pagalbą ugdytiniams ir jų tėvams asmenybės raidos probleminėse situacijose (Leliūgienė, 1997, 1998).

Kvalifikaciniuose reikalavimuose (2001) teigiama, jog bazinį išsilavinimą turintis socialinis pedagogas turi būti įgijęs šių kompetencijų: žinoti pagrindinius vaiko asmenybės vystymosi raidos ypatumus, pedagoginių, psichologinių, biologinių, socialinių, kultūrinių veiksnių poveikio individo raidai mechanizmus; socialines, humanistines, kognityvines, psichodinamines ir kitas išmokymo teorijas; individualaus elgesio grupėje formavimo bei formavimosi mechanizmus; pagrindines socialines intervencijos teorijas ir metodus; įvairaus amžiaus vaikų asmenybės pažinimo, tyrimo būdus ir metodus; šiuolaikinės socialinės makro- ir mikroaplinkos ypatumus, jos raidos tendencijas (politines, ekonomines, demografines, kultūrinės ir t. t.); vaiko teisių apsaugos socialinius, teisinius ir organizacinius pagrindus; socialinių paslaugų, įvairios specializuotos pagalbos teikimo vaikui ir jo šeimai sistemą; socialinio ugdymo ypatumus įvairiomis socialinio ugdymo sąlygomis (mokykloje, šeimoje, globos institucijoje ir t. t.); socialinio pedagogo veiklos ypatumus, reikalavimus jo asmenybei ir profesiniam išsilavinimui; teisės žinių, darbo vadybos pagrindus.

Pažymėtina, kad Lietuvoje nėra konkretaus socialinio pedagogo kompetencijų aprašo, todėl neapibrėžta, kokios kompetencijos reikalingos dirbant mokykloje, kokiais gebėjimais, savybėmis turi pasižymėti ir kokių žinių privalo turėti socialinis pedagogas.

Remiantis mokslinės literatūros analize galima neapibrėžtai interpretuoti ne tik kompetencijų sampratą, bet ir jų raišką tiesioginiame socialinio pedagogo darbe, todėl atliekant tyrimą buvo keliami šie probleminiai klausimai: kokie veiksniai lemia mokytojo kompetencijų raišką socialinio pedagogo darbe; kokių socialinio pedagogo profesinių kompetencijų poreikis išryškėja jo profesinėje veikloje?

Tyrimo tikslas – atskleisti socialinio pedagogo kompetencijų raišką mokykloje.

Atliekant tyrimą buvo taikyti šie metodai: *duomenų rinkimo* – mokslinės ir kitos (statistinės, dokumentinės) literatūros, *tyrimo duomenų analizė*.

Tyrimo metu buvo laikomasi etikos principų: geranoriškumo – stengtasi, kad respondentams dalyvavimas tyrime nesukeltų nepasitenkinimo. Kiekvienam respondentui buvo paaiškinta atliekamo tyrimo nauda; pagarbos asmens orumui – prieš atliekant tyrimą, respondentai buvo informuoti apie tyrimo tikslus, uždavinius, svarbą ir turėjo teisę savarankiškai apsispręsti dėl savanoriško dalyvavimo tyrime; teisingumo – šio principo paisymas užtikrino respondentų anonimiškumą ir konfidencialumą dėl tyrimo metu pateikiamos informacijos.

Socialinio pedagogo kompetencijų įžvalgos moksliniuose darbuose, dokumentuose

Socialinio pedagogo veikla glaudžiai susijusi su bet kurios srities pedagogui reikalingomis kompetencijomis, todėl tikslinga jas paanalizuoti.

Vadovaujantis Valstybinės pedagogų ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gegužės 25 d. nutarimu Nr. 468, 2007 m. sausio 15 d. patvirtintas Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas. Šiame apraše skiriamos šios pedagogo veikloje reikalingos kompetencijos: bendrakultūrinė, bendrosios, profesinės, specialiosios kompetencijos.

L. Majauskienė (2008), tyrinėjusi socialinio pedagogo veiklą Lietuvoje ir Vokietijoje, laikosi nuostatos, jog socialinio pedagogo profesinės kompetencijos – būtina prielaida siekiant jo veiklos efektyvumo. Šių kompetencijų tarpusavio dermė sudaro bendruosius socialinio pedagogo veiklos pagrindus. Labiausiai pageidaujamų socialinio pedagogo kompetencijų sąrašas, pasak L. Majauskienės, – išsvermingumas, gebėjimas įsijausti, savarankiškumas, gebėjimas dirbti komandoje, lankstumas, patikimumas, komunikaciniai gebėjimai, gebėjimas spręsti konfliktus, nuovokumas, savikritiškumas, entuziazmas, optimizmas, gebėjimas vadovauti. Kalbant apie kompetenciją svarbu tai, koku būdu žmogus mobilizuoja savo asmeninius išteklius konkrečioje situacijoje bei kaip juos derina besikeičiančios veiklos sąlygomis.

Pasak R. M. Ribes, A. Balsells, G. Filella, A. Soldevila (2009), ugdytinės bendrosios profesinės socialinio pedagogo kompetencijos yra: organizavimas ir planavimas, analizė ir sintezė, informacijos valdymas, problemų sprendimas, sprendimų priėmimas, bendravimas, gebėjimas užmegzti ir palaikyti tarpasmeninius santykius, emocinis sąžiningumas ir savitvarda, profesinė savivoka ir savęs vertinimas, profesinio identiteto ir etikos laikymasis, savarankiškas ir nuolatinis mokymasis, kūrybingumas, gebėjimas

prisitaikyti prie naujų situacijų, iniciatyvumas ir sumanumas, profesinė atakomybė už kokybiškumą, kritika ir savikritika.

Socialinio pedagogo kompetencijos iš esmės yra grindžiamos Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Socialinio pedagogo pareigine instrukcija (2001), Dublino kompetencijų aprašu ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Mokytojo profesijos kompetencijų aprašu (2007).

Išsami Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos *Socialinio pedagogo pareiginės instrukcijos* (2001), Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos *Mokytojo profesijos kompetencijos aprašo* (2007), mokslinių darbų analizė leido sukonstruoti socialinio pedagogo veiklos kompetencijų raiškos modelį.

1 lentelė. Socialinio pedagogo veiklos kompetencijų raiškos modelis
(sudarė R. Terechovienė)

Bendrosios pedagogo kompetencijos		Bendrujų pedagogo kompetencijų išvalga socialinio pedagogo veikloje
1. Komunikacinė ir informacijos valdymo		<i>Komunikacinės kompetencijos</i> dėka taikomi įvairūs komunikavimo būdai skatinant mokinių bendravimą ir bendradarbiavimą; atliekama socialiniam ugdymui aktualios informacijos paieška
2. Bendravimo ir bendradarbiavimo		<i>Bendravimo ir bendradarbiavimo kompetencija</i> – bendraujama ir bendradarbiaujama su mokiniais, jų tėvais pripažįstant jų vaidmenį, teises ir atsakomybę; mokytojais, skirtingų kultūrų asmenimis, įvairių organizacijų atstovais, socialiniais partneriais
3. Tiriamos veiklos		<i>Tiriamos veiklos kompetencija</i> – profesinės veiklos tyrimas
4. Reflektavimo ir mokymosi mokyti		<i>Reflektavimo ir mokymosi mokyti kompetencija</i> – įvertinami profesinės praktikos privalumai ir trūkumai numatant profesinio tobulėjimo perspektyvas, nuolat tikslingai atnaujinant ir lavinant įgūdžius, organizuojant savo mokymąsi
5. Organizacijos tobulinimo bei pokyčių valdymo		<i>Organizacijos tobulinimo bei pokyčių valdymo kompetencija</i> – dalyvaujama mokyklos savivaldos institucijų, projektinėje veikloje, vertinamos problemiškos situacijos, vadovaujama kaitą mokykloje reglamentuojančiais dokumentais.
Profesinės pedagogo kompetencijos		Profesinių pedagogo kompetencijų išvalga socialinio pedagogo veikloje
1. Informacinių technologijų naudojimo		<i>Informacinių technologijų naudojimo kompetencija</i> – statistinių duomenų apibendrinimas

2. Ugdymo/si aplinkų kūrimo		
3. Dalyko turinio planavimo ir tobulinimo		
4. Mokymo/si proceso valdymo		<i>Vadybinė kompetencija:</i> 1. planavimas 2. organizavimas 3. vadovavimas 4. kontrolė Socioedukacinio darbo planavimas
5. Mokinių pasiekimo ir pažangos vertinimo		
6. Mokinių motyvavimo ir paramos jiems		<i>Mokinių motyvavimo ir paramos jiems kompetencija</i> – ugdyti savimi pasitikėjimo gebėjimą, pagalba sprendžiant problemas
7. Mokinių pažinimo ir pažangos pripažinimo		
8. Profesinio tobulėjimo		<i>Profesinio tobulėjimo</i> – planuoti, sistemingai tobulinti savo profesinę karjerą
		Socialinio pedagogo profesinės kompetencijos: socialinės pedagoginės pagalbos ugdytiniui organizavimo; darbo su ugdytinių grupėmis; saugios ugdytinio aplinkos kūrimo; poreikių įvertinimo

Apibendrinant galima teigti, kad tiek bendrųjų pedagogo, tiek specialiųjų kompetencijų taikymas socialinio pedagogo darbe padeda jam profesionaliai atlikti savo pareigas ir suteikti efektyvią pagalbą klientui. Analizuojant Lietuvos Mokytojo profesijos kompetencijos aprašą akivaizdu, jog socialiniam pedagogui mokytojo kompetencijos identiškai artimos ir reikalingos jo profesinėje veikloje. Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas daugeliu atvejų sutampa su socialinio pedagogo profesinės veiklos mokykloje reglamentu, atskleidžia kompetencijas, gebėjimus.

Socialinio pedagogo veiklos kompetencijų raiškos tyrimo rezultatai

Analizuojant socialinio pedagogo kompetencijų raiškos tyrimo empirinius duomenis akivaizdu, jog mažiausiai dėmesio socialiniai pedagogai skiria tokių bendrakultūrinių mokytojo kompetencijų kaip kitų pasaulio tautų kultūrų pažinimas plėtotei ir raiškai. Tai liudija, jog labai retai panašia tema organizuoja renginius mokykloje (42,9 proc., moda – 4, kas reiškia „retai“, kai 1 reiškia „nuolat“, 2 – „dažnai“, 3 – „kartais“, 4 – „retai“, 5 – „niekad“), o 26,2 proc. socialinių pedagogų niekada nėra skyrę dėmesio šiai bendruomenėje aktualiai kompetencijai tobulinti.

Tai, jog 45,2 proc. socialinių pedagogų nuolat ir dažnai dalyvauja kokios nors visuomeninės, profesinės ar politinės organizacijos veikloje, rodo, kad tam tikra dalis specialistų sėkmingai plėtoja bendrakultūrinės kompetencijas šioje srityje. Tačiau didesnė apklausoje dalyvavusiųjų dalis beveik neskiria tam dėmesio. Tai prieštarauja ir socialinių pedagogų etikos normoms, kuriose aiškiai pabrėžiama socialinė pedagogų atsakomybė visuomenei, siekiant gyventojų gerovės.

Daugiau nei ketvirtadalis (28,6 proc.) socialinių pedagogų pareiškė, jog jie sėkmingai plėtoja bendrakultūrinę mokytojo kompetenciją, dalyvaudami mokyklos kaitos, novacijų diegimo procesuose. Tačiau absoliučios daugumos socialinių pedagogų profesinėje veikloje ši kompetencija retai arba išvis nepasireiškia (71,4 proc.).

Labiausiai socialinių pedagogų veikloje pasireiškia mokinių socialinės brandos ir asmenybės išsivystymo lygio vertinimo bendrakultūrinė kompetencija („nuolat“ ir „dažnai“ – 81 proc.). Socialinio pedagogo pareiginese instrukcijose numatyta, kad jis turi gebėti įvertinti vaiko socialines problemas ir poreikius, o Mokytojo profesinės kompetencijos apraše nurodoma, kad mokytojas turi gebėti vertinti mokinių socialinę pažangą.

Atlikus koreliacinę analizę, gautas statistiškai patikimas, nors ir silpnas ryšys tarp darbo patirties ir dalyvavimo labdaringoje veikloje ar ją organizuojant ($\rho = 0,494$, $p < 0,01$). (Tikėtina, kad, atlikus tyrimą didesnėje imtyje, išryškėtų daug stipresni ryšiai). Tai reiškia, kad didėjant darbo stažui rečiau dalyvaujama labdaringoje veikloje (kadangi atsakymų duomenys buvo užkoduoti nuo 1 iki 5 taip, kai 1 reiškia „nuolatinį“, 5 – „niekada“ kompetencijų naudojimą), tai galima būtų interpretuoti, kad jaunesni specialistai labiau linkę pasitempti, todėl yra aktyvesni. Taip pat gautas statistiškai patikimas, nors ir silpnas ryšys tarp turimos kvalifikacijos ir dalyvavimo labdaringoje veikloje ar ją organizuojant ($\rho = 0,466$, $p < 0,05$). Tai galima būtų paaiškinti tuo, kad kuo socialinis pedagogas yra aukštesnės kvalifikacijos, tuo mažiau laiko skiria tokiai veiklai, kaip labdara, nes pirmenybę teikia kitiems darbams.

Galima teigti, kad socialinių pedagogų veikloje bendrakultūrinės kompetencijos raiška nepakankama, tačiau labai svarbi, norint geriau pritaipyti mokyklos bendruomenėje.

Aukštą socialinių pedagogų kompiuterinį raštingumą, kaip vieną iš mokytojo profesinių kompetencijų, liudija tai, jog net 95,2 proc. (moda – 1, kai 1 reiškia „nuolat“, 2 – „dažnai“, 3 – „kartais“, 4 – „retai“, 5 – „niekad“) socialinių pedagogų savo

veikloje nuolat ir dažnai naudojasi internetu, kompiuterių galimybėmis, kaupdami konfidencialią informaciją apie rizikos grupės vaikus ir jų šeimas. Tai, jog 76,6 proc. socialinių pedagogų plėtodami profesines mokytojo kompetencijas internete sukauptą informaciją aptaria su mokiniais, rodo jų supratimą apie naudojimosi šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis svarbą.

Labai daug dėmesio socialiniai pedagogai skiria savo profesinės karjeros planavimui ir kvalifikacijos kėlimui (atsakiusiųjų, jog tai daro „nuolat“ ir „dažnai“ – 88,1 proc.).

Atlikus koreliacinę analizę paaiškėjo, kad gautas statistiškai patikimas ir netgi vidutiniškai stiprus ryšys tarp naudojimosi interneto galimybėmis ir profesinės veiklos planavimo ($\rho = 0,566$, $p < 0,01$), t. y. kuo dažniau socialiniai pedagogai naudojami interneto galimybėmis, tuo dažniau planuoja savo profesinę karjerą, arba atvirksčiai. Taip pat gautas statistiškai patikimas, nors ir silpnas ryšys tarp kvalifikacijos ir internetinės informacijos aptarimo su mokiniais ($\rho = 0,452$, $p < 0,01$), kas reiškia, kad kuo didesnę kvalifikaciją įgijęs respondentas, tuo mažiau (rečiau) plėtoja internetinės informacijos aptarimo su mokiniais kompetenciją. Numanu, kad mokytojui įgijus kvalifikacinę kategoriją, jo aktyvumas susilpnėja.

Akivaizdu, kad didžioji dalis socialinių pedagogų savo veikloje visiškai realizuoja mokytojo profesines kompetencijas ir kad jų plėtojimas susijęs su įgyta kvalifikacija.

Tyrimas parodė, kad didžioji dauguma socialinių pedagogų (83,3 proc.) nuolat panaudoja mokinių mokymo bendrauti ir bendradarbiauti kompetencijas.

97,6 proc. socialinių pedagogų nurodė, jog savo veikloje plačiai taiko bendravimo su tėvais kompetenciją. Tai dar kartą patvirtina teorinį teiginį apie socialinių pedagogų komunikacinės kompetencijos naudojimo svarbą.

Daugiau nei pusė apklausoje dalyvavusių socialinių pedagogų rengia pasitarimus su socialiniais partneriais, mokyklos bendruomene (66,7 proc.). Tačiau šie rezultatai rodo, kad ne visi socialiniai pedagogai moka plėtoti partnerystės kompetenciją, šiek tiek daugiau nei trečdalis – 33,3 proc. atsakiusiųjų daro tai tik „kartais“ ir „retai“.

Didžioji dalis socialinių pedagogų (71,5 proc.) „nuolat“ ir „dažnai“ rengia projektus, susijusius su socialinės-pedagoginės veiklos tobulinimu. Tačiau šie rezultatai rodo, kad ne visi socialiniai pedagogai tai daro – beveik trečdalis apklaustųjų (28,5 proc.) tai daro „kartais“, „retai“ arba „niekada“.

Apskritai šiame bloke atsakymų vidurkis svyruoja nuo 1,17 iki 2,39. Tai reiškia, kad šios, bendrosios mokytojo, kompetencijos socialinių pedagogų veikloje reiškiasi „nuolat“ (kas buvo užkoduota kaip 1) ir „dažnai“ (kas buvo užkoduota kaip 2).

Atlikus koreliacinę analizę, gautas statistiškai patikimas ryšys tarp darbo patirties ir vaikų auklėjimo problemų aptarimo su mokyklos mokytojais, pasitarimų su socialiniais partneriais, mokyklos bendruomenės aktyvu aktualių vaiko ugdymo klausimais, veiklos refleksijos atlikimo, dalyvavimo mokinių savivaldos renginiuose. Stipriausias ryšys ($\rho = -0,618$, $p < 0,01$) gautas tarp darbo patirties ir vaikų auklėjimo problemų aptarimo su mokyklos mokytojais, tai reiškia, kad tie pedagogai, kurie turi didesnę darbo patirtį, dažniau aptaria vaikų auklėjimo problemas su mokyklos mokytojais (kaip minėta anksčiau, kompetencijų pasireiškimo dažnumas buvo užkoduotas atvirkštine

tvarka, todėl čia minuso ženklas taip pat interpretuojamas atvirkščiai). Tai galima paaiškinti ir tuo, kad ilgiau bendrojo lavinimo mokykloje dirbantys socialiniai pedagogai yra geriau adaptavęsi, geriau palaiko ryšius su mokyklos bendruomene, geriau pažįsta mokytojus ir lengviau gali rasti bendrą kalbą, todėl ir dažniau aptaria vaikų auklėjimo problemas su jais.

Šiek tiek silpnesnis ir atvirkštinis ryšys gautas tarp darbo patirties ir dalyvavimo mokinių savivaldos renginiuose ($\rho = 0,452$, $p < 0,01$), veiklos refleksijos atlikimo ($\rho = 0,447$, $p < 0,01$), pasitarimų su socialiniais partneriais, mokyklos bendruomenės aktyvu aktualių vaiko ugdymo klausimų ($\rho = 0,324$, $p < 0,05$). Tai yra kuo didesnė darbo patirtis, tuo mažiau pasireiškia šios kompetencijos.

Taip pat gauti statistiškai patikimi ryšiai tarp kvalifikacijos ir bendravimo su seniūnijų socialiniais darbuotojais ($\rho = 0,528$, $p < 0,01$), su policijos atstovais ($\rho = 0,427$, $p < 0,01$), kas parodo, kad aukštesnę kvalifikaciją turintys specialistai rečiau bendrauja tiek su seniūnijų, tiek su policijos atstovais. Tai vėlgi galima paaiškinti tuo, kad socialiniam pedagogui įgijus kvalifikacinę kategoriją, jo aktyvumas susilpnėja.

Plėtodami specialiąsias kompetencijas, socialiniai pedagogai mažiausiai dėmesio skiria darbui su vaikais, taikant grupinę terapiją (moda 3, kas reiškia dažniausiai pasikartojantį atsakymą „kartais“), taip pat vaikų problemų aptarimui su medicinos slaugytoja (moda 3, kas reiškia dažniausiai pasikartojantį atsakymą „kartais“) bei pagalbai vaikams, turintiems priklausomybę nuo narkotinių medžiagų, alkoholio („kartais“ tai daro didžioji dauguma tyrime dalyvavusiųjų – 71, 4 proc.). Išryškėjusių šių kompetencijų nepakankamą naudojimą galima interpretuoti dvejopai: iš vienos pusės, kad galbūt taikyti grupinę terapiją trūksta kompetencijų, iš kitos pusės, kad ji nėra laikoma veiksmingu metodu; ne visos mokyklos turi nuolat dirbančias visuomenės sveikatos priežiūros specialistes. Tai galbūt turi įtakos tam, kad beveik pusė socialinių pedagogų su šiomis specialistėmis vaikų problemas aptaria „kartais“. Tikėtina, kad vaikų, turinčių priklausomybę nuo narkotinių medžiagų, alkoholio, nėra daug, todėl didžioji dalis socialinių pedagogų įvardijo, kaip darbą „kartais“, tačiau galima ir tokia prielaida, kad specialistai linkę nuslėpti, jog turi tokių probleminių vaikų.

Atlikus koreliacinę analizę, paaiškėjo, kad gauti statistiškai patikimi ryšiai tarp darbo patirties ir konsultavimo klasių auklėtojų vaikų problemų sprendimo klausimais, organizavimo vaikų užimtumo po pamokų, vasarą, tarp kvalifikacijos ir projektų, susijusių su vaikų socialine gerove rengimo. Didesnę darbo patirtį turintys specialistai dažniau konsultuoja klasių auklėtojus vaikų problemų sprendimo klausimais ($\rho = -0,409$, $p < 0,01$), bet rečiau organizuoja vaikų užimtumą po pamokų, vasarą ($\rho = 0,434$, $p < 0,01$). Tai galima paaiškinti tuo, kad didesnę darbo patirtį turintys specialistai labiau gerbiami ir vertinami ir dėl to dažniau konsultuoja klasių auklėtojus, tačiau rečiau organizuoja vaikų užimtumą vasarą, tai palikdami jaunesniems kolegoms.

Didesnę kvalifikaciją turintys apklaustieji dažniau rengia projektus, susijusius su vaikų socialine gerove ($\rho = -0,415$, $p < 0,01$).

Apibendrinant galima teigti, kad dauguma socialinių pedagogų plačiai plėtoja specifines – specialiąsias kompetencijas, išskyrus socialinės pagalbos, tyrimų bei projektų rengimo srityje reikalingą išmanymą.

Tyrimo duomenys rodo, kad didžiosios dalies socialinių pedagogų komunikacinė kompetencija reiškiasi stipriai. Tai rodo ir atsakymų vidurkis, kuris svyruoja nuo 1,21 iki 2,1, ir modas, kurios yra 1 („nuolat“) pirmiems dviem teiginiams („esate geranoriška bendraudama su vaikais“; „užtenka kantrybės išklausti vaiko problemas“), ir 2 („dažnai“) likusiems teiginiams, ir procentinė atsakymų išraiška. 81 proc. socialinių pedagogų pavyksta „nuolat“ ir „dažnai“ užmegzti greitai kontaktą su vaikais, tačiau šie rezultatai rodo, kad ne visiems socialiniams pedagogams pavyksta plėtoti šią kompetenciją – penktadaliui apklaustųjų tai pavyksta „retai“.

Apklausoje dalyvavusių socialinių pedagogų vadybinė kompetencija naudojama „nuolat“ ir „dažnai“, tai rodo ir atsakymų vidurkis šiame bloke, kuris svyruoja nuo 1,24 iki 2,12, nepakankamas vadybinės kompetencijos plėtojimas išsiskiria tik vienoje srityje, t. y. trečdaliui respondentų tik „kartais“ pavyksta sugrąžinti darbus, priklausančius kolegoms.

Koreliacinė analizė parodė, kad gauti statistiškai patikimi ryšiai tarp *kvalifikacijos ir* pagalbos vaikui tikslų, prioritetų numatymo ($\rho = -0,548$, $p < 0,01$, vidutinis ryšio stiprumas), sprendimų, susijusių su vaiko socialinėmis problemomis, priėmimo ($\rho = -0,445$, $p < 0,01$, silpnas ryšio stiprumas), vaiko socialinių poreikių vertinimo ($\rho = -0,453$, $p < 0,01$, silpnas ryšio stiprumas) dažnumo. Taigi, didesnę kvalifikaciją turintys tyrime dalyvavę socialiniai pedagogai dažniau numato pagalbos vaikui tikslus, prioritetus, dažniau asmeniškai priima sprendimus, susijusius su vaiko socialinėmis problemomis.

Išanalizavus gautus duomenis apie socialinių pedagogų kompetencijų poreikį, paaiškėjo, kad socialiniai pedagogai labiausiai norėtų išmokti naujų veiklos su rizikos grupės vaikais prevencinio darbo metodų (net 92,6 proc. apklaustųjų atsakė „tikrai taip“ ir „taip“), antroje vietoje – užsienio kalbų įgūdžių tobulinimas – net 76,2 proc. apklaustųjų norėtų patobulinti užsienio kalbos įgūdžius, ir tai rodo, kad socialiniams pedagogams svarbu kokybiškai realizuoti savo funkcijas, nes šiandieninėje mokykloje vyksta bendradarbiavimas su užsienio šalių partneriais. Trečioje vietoje liko gebėjimas valdyti gausybę informacijos, šioje srityje norėtų pasitobulinti 71,4 proc. tyrime dalyvavusiųjų socialinių pedagogų. Iš pateiktų kompetencijų mažiausia pritarimo sulaukė informacinių technologijų taikymas, tik pusė respondentų norėtų pasitobulinti šioje srityje, kai visose kitose gerokai didesnė dalis. Tyrimo rezultatai parodė, kad labiausiai socialiniai pedagogai yra neapsisprendę, t. y. „nežino“ dėl atliktos veiklos refleksijos kompetencijos, net trečdalis apklaustųjų „nežino“, ar norėtų tobulintis šioje srityje. Tai galima interpretuoti tuo, kad, kaip minėta anksčiau, didžioji dalis – net 81 proc. – apklaustųjų „nuolat“ ir „dažnai“ atlieka savo veiklos refleksiją, tai todėl jiems kaip ir nėra aktualu ją tobulinti, nes jaučiasi pakankamai tvirtai šioje veiklos srityje.

Statistiškai susijęs noras išmokti naujų veiklos su rizikos grupės vaikais prevencinio darbo metodų su socialinių pedagogų turima patirtim ($\rho = 0,471$, $p < 0,01$). Didesnę patirtį turintys socialiniai pedagogai mažiau nori išmokti naujų veiklos su rizikos grupės vaikais prevencinio darbo metodų. Tai galima interpretuoti dvejopai: viena, kad jie galbūt mažiau lankstūs ir atviri naujovėms, kita, kad jie galbūt įsivaizduoja žiną ir išbandę visus įmanomus prevencinio darbo metodus.

Siekiant išsiaiškinti socialinių pedagogų nuomonę apie tyrimo rezultatų sklaidą savo bendruomenėje, paaiškėjo, jog net 71,4 proc. tyrime dalyvavusių respondentų pageidauja susipažinti su tyrimo rezultatais. Tai rodo jų geranorišką požiūrį į savo profesinės veiklos kompetencijų plėtojimą ir tobulinimą.

Išvados

1. Atlikto empirinio tyrimo, kuris buvo vykdomas remiantis socialinio pedagogo veiklos kompetencijų raiškos modeliu, rezultatai parodė, kad didžiosios dalies socialinių pedagogų veikloje visiškai pasireiškia mokytojo profesinės, bendrosios bei specifinės – specialiosios, vadybinės ir komunikacinės – kompetencijos, tačiau jie nepakankamai yra išplėtoję bendrakultūrinės kompetencijas. Tarp kompetencijų plėtojimo ir turimos kvalifikacijos yra ryšys.
2. Tyrimas atskleidė socialinių pedagogų poreikį įgyti šių kompetencijų: bendravimo, bendradarbiavimo su žmonėmis, partneriais; išmokti naujų veiklos su rizikos grupės vaikais prevencinio darbo metodų; pasitobulinti užsienio kalbos įgūdžių, vadybinės, socialinės pedagogikos etikos srityse; įgyti žinių dirbant su kitataučiais, pabėgėlių, imigrantų vaikais.

Literatūra

1. Adomavičienė, G. Aiškinamoji metodinė medžiaga apie pedagogų rengimo studijų programų lygmenis (Dublino kompetencijų aprašai). M. Teresevičienė, A. Virbaliene (Red.). 2008.
2. Čepukas, R. Socialinių pedagogų veiklos, profesinių kompetencijų ir studijų tikslų santykis. *Pedagogika*. 2001, 51, ISSN 1392-0340.
3. Leliūgienė, I; Baršauskienė, V; Mertinkaitytė, E. Socialinio pedagogo vadybinė veikla. *Socialinis darbas: mokslo darbai*. 2008, 7(3), ISSN 1648-4789.
4. Socialinio pedagogo pareiginė instrukcija. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2001.
5. Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2007.
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo“. Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2001 m. gruodžio 14 d. įsakymu Nr. 1667.
7. Majauskienė, L. Mokyklos socialinio pedagogo veikla: bendrieji struktūros komponentai kaip lyginamosios analizės rezultatas. *Socialinis darbas: mokslo darbai*. 2007, 6(2).
8. Ribes R.M., A. Balsells, Filella G., Soldevilla A., *The professional Competences of the Social Educators during the Practicum*: European Journal of Social Education, (2009), Nr.16-17, p.p. 123-137.
9. Sadauskas, J.; Leliūgienė, I. Socialinio darbuotojo kompetencijos veikti bendruomenėje struktūra. *Socialinis darbas: mokslo darbai*. 2010, 9(2), ISSN 1648-4789.
10. Vaitkevičius, J. *Socialinės pedagogikos pagrindai*. Vilnius, 1995, ISBN 9986-522-02-1.
11. Žydzžiūnaitė, V. *Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos*. Kaunas: Technologija, 2008, ISBN 978-9955-25-219-1.

MANIFESTATION OF SOCIAL PEDAGOGUE COMPETENCIES AT SCHOOL

Prof. Dr. Irena Leliūgienė

Kaunas Technology University, Lithuania

Roma Terechovienė

Kaunas Technology University, Lithuania

Summary

The function of social pedagogues at schools involves assessment and problem solution related to the different difficulties faced by schoolchildren, and accomplishment of preventive programmes targeted at solution of different issues (Job Description of Social Pedagogue approved by the Ministry of Education and Science of the Republic of Lithuania, 2001). With reference to the above-mentioned official job description (2001) and according to Kvieskienė (2003), a social pedagogue seeks to overcome problems and issues faced by schoolchildren, working in a close collaboration with school administration personnel, other pedagogues and educators, psychologists, speech therapists, parents or legal representatives of schoolchildren, local community and community of the school. The specific nature and versatility of this activity requires the specialist to have many different competences enabling him/her to render high-quality services in a highly qualified manner.

However, a continually changing risk level of the problematic situations faced by schoolchildren in their lives makes the social pedagogue alter his/her work techniques and methods accordingly, which in turn requires acquisition of new competences and development of existing ones. Consequently, the role of the social pedagogue is highly important when dealing with issues and conflicts faced by both schoolchildren as well as other members of the school community. It is therefore worth describing the competences of the social pedagogue.

Keywords: *manifestation, social pedagogue, competence, school.*

